

'We hadden zoveel goede leraren!'

Charlotte Mutsaers op het gym

Schrijfster Charlotte Mutsaers zette haar eerste stappen op het literaire pad in de Apoforèta, schoolkrant van het USG. De school bleek een rijke inspiratiebron. Haar verliefdheid op de leraar Nederlands beschreef ze in Rachels Rokje, andere schoolervaringen kregen een plek in Kersenbloed. 'Wordt de Dies niet meer gevierd? Waardeloos!'

Haar agenda in januari was meer dan vol. Een optreden bij Pauw & Witteman, interviewsessies voor een uitgebreid profiel in Vrij Nederland, een vraaggesprek met Hans Goedkoop voor het NPS-programma De Kunst. Er woedde een ware mediastorm rond Charlotte Mutsaers. Aanleiding: na jaren van stilte verscheen haar nieuwste boek *Koetsier Herfst*. De reacties waren juichend: 'haar magnum opus' (Trouw), 'Mutsaers op haar best' (NRC), 'creatieve explosie' (Volkskrant), 'een opzwepende ode aan de verbeeldingskracht' (Parool). Volgens de critici heeft Charlotte Mutsaers op indrukwekkende wijze de lange literaire stilte doorbroken.

Bij alle interviewaanvragen lag ook een verzoek om een vraaggesprek van de Vox Hieronymi. Ondanks de drukte vond Charlotte Mutsaers nog een gaatje in haar agenda. Dus vervoegde de Voxredactie zich op een mooie donderdagmiddag bij haar thuis aan de Herengracht in Amsterdam voor een uitgebreid gesprek over heel veel zaken, maar níet over *Koetsier Herfst*.

Trots als een pauw

Charlotte Mutsaers (1942) is een dubbelkunstenaar; ze schrijft en schildert. Haar literaire werk werd bekroond met de Jan Greshoffprijs, de Busken Huetprijs en de Constantijn Huygensprijs. Voor haar literaire en beeldende werk ontving zij de Jacobus van Looyprijs. Ze werd genomineerd voor zowel de AKO Literatuurprijs als de Gouden Uil. Een indrukwekkende carrière. Haar eerste stappen in die richting zette ze op het Utrechts Stedelijk Gymnasium. Daar zat ze zelfs in de redactie van de schoolkrant Apoforèta. "Daar werd je werd voor gevraagd", vertelt ze. "Ik schreef graag verhalen en gedichten, en maakte ook tekeningen. In de gang hing een menie-rode bus. Daar stopte je je bijdragen in en dan hoopte je maar dat het geplaatst werd. Als dat gebeurde, was je zo trots als een pauw."

De redactieleden deden volgens Mutsaers echt hun best om voor de Apoforèta 'literaire dingen' te schrijven. Maar er was ook plaats voor rubrieken als 'De schaduw van

Hieronymus merkt op...'. Dat ging bijvoorbeeld over een nieuwe natuurkundeleraar. Deze leraar zei 'normalíter'. Mutsaers: "Elke gymnasiast wist natuurlijk dat het 'normáliter' was. Dus stond er in de Apoforèta: 'De Schaduw van Hieronymus merkte op dat bij natuurkunde een nieuwe inhoudsmaat is uitgevonden'. Een leraar die dat zegt, heeft geen niveau, vonden we. Klinkt dat arrogant? Hoor 'ns, er zaten allemaal goed opgevoede kinderen."

Voorhoofd als golfkarton

Andere docenten onderscheidden zich in positieve zin. Bijvoorbeeld J.C. Brandt Corstius, de vader van Hugo Brandt Corstius (overigens ook oud-USG'er) en A.L. Sötemann. Zij waren beiden docent Nederlands en zouden na hun tijd op het USG allebei hoogleraar Nederlandse taal en letterkunde worden, in achtereenvolgens Leiden en Utrecht. Over Sötemann en zijn opvallend gefronste voorhoofd met het 'aanschijn van veredeld golfkarton' schreef ze in haar boek *Kersenbloed*:

'Sötemanns wenkbrauwen stonden minstens drie centimeter hoger boven de ogen dan bij de ongefronste mens. Niemand van ons snapte hoe hij dat de hele dag, en mogelijk ook de hele nacht, volhield (probeer het niet, want voor je het weet wordt het een dwanghandeling). Een en ander werd nog geaccentueerd doordat hij zijn haar achterover gekamd droeg, een welkome primeur op een school waar het gros van het lerarencorps gekapt ging als prins Bernhard.'

Ook aan de docent Frans was ze zeer gehecht: *'Wij hadden op het gymnasium echt een prima Franse leraar aan wie ik heel veel te danken heb, alleen al dat hij zich af en toe parfumeerde met de peperdure lotion van Hermès. Hij heette Van Nieuwkuyk. Jezus, wat heb ik veel van die man geleerd! Soms bedenk ik weleens hoe verbazingwekkend het toch is dat wij daar zóveel goede leraren hadden.'*

Smoorverliefd

In *Kersenbloed* (1990) komt het USG al regelmatig ter sprake, maar in haar volgende roman *Rachels Rokje* (1994) staat haar periode op het USG echt centraal. In deze roman wordt Rachel Stottermaus (anagram van Charlotte Mutsaers) smoorverliefd op haar leraar Nederlands. Als ze dertig jaar later op een ondergesneeuwde middenberm tussen het voorbijrazende verkeer plotseling weer oog in oog komen te staan, zijn die gevoelens nog niets verminderd. Die leraar was Erik Stieglis.

"*Rachels Rokje* is voor een groot deel fictie", vertelt ze, "dus pin me niet vast op wat er in dat boek staat. Ik ga nu niet weer vertellen hoe dat allemaal gegaan is. Maar het was werkelijk een 'coup de foudre' toen ik hem voor de eerste keer zag! Ik wist niet wat me

overkwam, ik wist eerst niet eens dat ik verliefd was. Maar ik kon hem niet vergeten, hij was de hele dag in mijn hoofd, dat had ik nog nooit beleefd.”

Stieglis is slechts kort docent op het USG geweest. Maar volgens Mutsaers waren er meer mensen onder de indruk van de toen 28-jarige Stieglis: “Hij kwam de klas in met een zwart overhemd, zonder das. Hij was lang en slank, echt een beauty van een man.”

Mutsaers bleef later contact met Stieglis houden en was bezig aan *Rachels Rokje*, toen Stieglis overleed. In haar dankwoord bij de uitreiking van de Jan Greshoffprijs in 1992 verwees ze nog naar hem. ‘Het doet mij buitengewoon veel pijn dat ik [...] iemand die mij meer dan wie ook op het houten been van de taal heeft gezet, vanmorgen ten grave heb moeten dragen: Erik Stieglis, bedankt.’

“Zo is letterlijk zo gebeurd”, vertelt ze nu. “Dat is zo afschuwelijk geweest. Heel erg. Ik wil er ook niet meer over praten. Wat was dat ontzettend!”

Zeer autoritaire rector

Stieglis was weer snel van school vertrokken, ook omdat hij niet echt goed orde kon houden. De rector was uit heel ander hout gesneden. Van der Veer was volgens Mutsaers een zeer autoritaire man. Ze waardeerde hem, maar tegelijk had ze het regelmatig aan de stok met hem. “Kwam je één minuut te laat, dan moest je een pagina Vergilius of Ovidius uit je hoofd leren en je de volgende ochtend melden. Hij hield me vaak staande op de trap, omdat ik knalrode rock ‘n roll-kousen had of grote oorbellen. Die trok hij dan uit mijn oren. Zelfs in je vrije tijd plukte Van der Veer je nog uit de espressobar op het Vredenburg, bij Hotel Smits. Dus ik ging met mijn vriendje boven in de V&D koffie drinken. Van der Veer controleerde alle wc’s op school, ook de meisjes-wc. Zat je daar nog even snel woordjes te leren als je na de pauze Frans had, dan begon hij te rammelen aan de deur. Sommigen gooiden uit angst hun leerboek in de stortbak, zo bang waren we voor de rector.”

Vanaf de vierde klas gaf de rector oude geschiedenis. Af en toe kwam hij onverwacht een klas binnen, stuurde de leraar weg en gaf een repetitie. “Om te testen of je een goede gymnasiast was: waar staat de Leeuwenpoort, wat is Deuteronomium - je hoefde niet te geloven, maar de bijbel moest je wel kennen -, wie zei in de Perzische Oorlog ‘Ik heb het spits afgebeten’.”

De blinde Homerus

Ondanks het autoritaire regime heeft Charlotte Mutsaers het zeer naar haar zin gehad op school. “Ik had het niet willen missen. De school heeft een enorme impact op mij gehad. In mijn geheugen zie ik nog de trap, een blauwgroene klok boven de bank in de hal als je

binnenkwam, het beeld van de doornuittrekker, en de blinde Homerus in terracotta. Boven de ingang zag je de Romeinse aanduiding van de lopende data: de zoveelste idus van Mars.”

De doornuittrekker is er nog steeds, maar er is ook veel veranderd. Mutsaers reageert verbaasd als ze hoort dat de prijsuitreiking in de Pieterskerk, het *ornatissimum iuvenem*, niet meer bestaat. “Daarmee werd het jaar afgesloten. Alle leraren kwamen in rokkostuum. De beste leerling kwam met de rector in een rijtuig. Dan liep hij over het gangpad als een jonge doctor die zijn bul kwam halen. En wordt de Dies ook niet meer gevierd? Waardeloos!”

[gepubliceerd in Vox Hieronymi, april 2008]

© Jasper Enklaar